

سازمان ملی مبارزه
با بیابان‌زایی
و فرسایش خاک

۱۷ ژوئن (۲۷ خرداد)

روز جهانی مبارزه با بیابان‌زایی

روز جهانی مبارزه با بیابان‌زایی

در سال ۱۹۹۴ مجمع عمومی سازمان ملل، ۱۷ ژوئن مصادف با ۲۷ خرداد را روز جهانی مبارزه با بیابان‌زایی و خشکسالی (WDCD) اعلام کرد و هدف از آن، ترویج آگاهی‌های عمومی و اجرای کنوانسیون مبارزه با بیابان‌زایی و اثرات خشکسالی در کشورهایی که به‌طور جدی با خشکسالی یا بیابان‌زایی روبرو بودند (به ویژه در آفریقا) با همکاری‌های بین‌المللی بود.

از آن تاریخ، سازمان‌های بین‌المللی و غیر دولتی و سایر ذی‌نفعان و علاقه‌مندان به کنوانسیون مذکور با همکاری سازمان ملل متحد در کشورها، با یک‌سری از فعالیت‌های امدادی در سراسر جهان، این روز خاص را جشن می‌گیرند.

روز جهانی مبارزه با بیابان‌زایی، یک مناسبت منحصر به فرد برای یادآوری این موضوع است که بیابان‌زایی را می‌توان با استفاده از افزایش سطح آگاهی عمومی برای توجه به مسایل محیط زیست و زمین از طریق ارائه‌ی آموزش، تقویت مشارکت اجتماعی مردم، همکاری‌های تشکلی و سازمان‌های مردم‌نهاد، در تمامی سطوح به‌طور موثر حل کرد.

بیابان‌زایی بزرگترین پدیده در میان چالش‌های محیط‌زیستی زمان ما است. با این حال بسیاری از مردم درباره‌ی آن آگاه نیستند و یا به آن توجه نمی‌کنند.

بیابان‌زایی، تخریب زمین در مناطق خشک، نیمه خشک و خشک نیمه مرطوب است. این رخداد در درجه اول توسط فعالیت‌های انسانی و تغییرات آب و هوایی ایجاد می‌شود. اکوسیستم مناطق خشک، بیش از یک سوم از مساحت جهان را پوشش می‌دهد، و این سرزمین‌ها با استفاده نامناسب از زمین بسیار آسیب پذیر هستند. فقر، بی‌ثباتی سیاسی،

جنگل‌زدایی، معدن‌کاوی، چرای بیش از حد، کشاورزی ناپایدار و آبیاری با شیوه‌ی نادرست می‌تواند به‌طور کامل، بهره‌وری از زمین و فرصت تجدیدپذیری آن را تضعیف کند.

زندگی بیش از ۲۵۰ میلیون نفر به‌طور مستقیم تحت تاثیر بیابان‌زایی قرار داشته و حدود یک میلیارد نفر در بیش از صد کشور جهان در معرض خطر هستند. بیشترین تعداد این افراد را، بسیاری از فقیرترین شهروندان جهان و به‌حاشیه‌رانده‌شدگان که به لحاظ سیاسی هم در کشورهای ضعیف قرار دارند، تشکیل می‌دهد.

بیابان‌زایی به این دلایل رخ می‌دهد:

- درخت و پوشش گیاهی که خاک به آنها متصل می‌شود، حذف شود. این زمانی اتفاق می‌افتد که درختان و بوته‌ها برای مصارف مختلف از بین بروند یا زمین برای کشت و کار پاک شود.
  - حیوانات در اطراف علفزار چرا کنند و باعث ساییده شدن خاک سطحی با سم خود شوند.
  - کشاورزی فشرده و بی‌وقفه که باعث از بین رفتن مواد مغذی خاک شود.
- باد و فرسایش خاک توسط آب، و حمل خاک سطحی به دوردست سبب تشدید آسیب شده، و به وجود آمدن یک ترکیب بسیار نابارور از گرد و غبار و شن و ماسه، از مجموعه عواملی هستند که زمین‌های تخریب شده را به بیابان تبدیل می‌کند.

بیابان‌زایی و مهاجرت

یکی از مسایل مهم امسال در روز جهانی مبارزه با بیابان‌زایی و خشکسالی، بررسی ارتباط تنگاتنگ میان فرسایش زمین و مهاجرت است. تخریب محیط زیست و فرسایش خاک و در نتیجه بیابان‌زایی، با از بین بردن شرایط زیستی مناسب برای انسان‌ها و ایجاد ناامنی و فقر، از علل مهاجرت هستند.

تعداد مهاجران بین‌المللی در سراسر جهان از ۱۷۳ میلیون در سال ۲۰۰۰، تنها طی ۱۵ سال، به ۲۴۴ میلیون نفر در سال ۲۰۱۵ افزایش یافته است.

در این روز، باید از نقش مهم زمین در تولید مواد غذایی، ایجاد اشتغال و امکان زندگی برای بشر، مردم را مطلع و یادآوری کرد که ثبات و امنیت، ارمغان تلاش و مبارزه با بیابان‌زایی است.

میزبان مراسم ۲۰۱۷ روز جهانی مبارزه با بیابان‌زایی، اوآگادوگو، پایتخت بوركینافاسو است که توسط وزارت محیط زیست، اقتصاد سبز و تغییرات آب و هوا برنامه‌ریزی شده است.

تأثیر بیابان‌زایی

بیابان‌زایی یک مسأله‌ی جهانی با پیامدهای جدی برای تنوع زیستی، ریشه کن کردن فقر، ثبات اجتماعی و اقتصادی و توسعه پایدار در سراسر جهان است. مناطق خشک در حال حاضر، با خطر تبدیل شدن به بیابان، بسیار شکننده هستند. و با تأثیری که این پدیده بر افراد، دام و محیط زیست می‌گذارد، می‌تواند ویرانگر باشد. تخمین زده می‌شود ممکن است ۵۰ میلیون نفر در ۱۰ سال آینده، در نتیجه‌ی بیابان‌زایی آواره شوند.

البته لازم به ذکر است که موضوع بیابان‌زایی، موضوع جدیدی نیست و در تاریخ بشر نقش مهمی بازی کرده و به فروپاشی چندین امپراتوری بزرگ و آوارگی مردم محلی انجامیده است. اما امروزه، سرعت تخریب زمین‌های قابل کشت، بسیار افزایش یافته و ۳۰ تا ۳۵ برابر نرخ تاریخی برآورد شده است.

بیابان‌زایی و فقر

دو میلیارد نفر در کره‌ی زمین در اکوسیستم مناطق خشک زندگی می‌کنند که ۹۰ آنها در کشورهای در حال توسعه هستند. یک مارپیچ نزولی در بسیاری از کشورهای توسعه نیافته، که ازدیاد جمعیت در آن، باعث فشار به بهره برداری از زمین برای کشاورزی، به وجود آمده است. این مناطق حاشیه، مولد زمین خسته (overgrazed) و برداشت بی‌رویه از آب‌های زیرزمینی (overdrafted) است. هنگامی که زمین‌های روستایی پاسخ معیشت مردم محلی را نمی‌دهد، مهاجرت‌های توده‌ای به مناطق شهری اتفاق می‌افتد. از سوی دیگر افزایش فراوانی و شدت خشکسالی ناشی از تغییرات آب و هوا نیز، به تشدید بیشتر بیابان‌زایی کمک می‌کند.

بیابان‌زایی و توسعه پایدار:

در دستورکار ۲۰۳۰، به بیابان‌زایی و اهداف توسعه‌ی پایدار توجه شده است با این مضمون که "ما به حفاظت از تخریب کره زمین، از جمله از طریق مصرف پایدار و تولید، مدیریت پایدار منابع طبیعی آن و اقدام فوری در جلوگیری از تغییرات آب و هوایی، مصمم هستیم به طوری که نیازهای حال حاضر ما را تامین کند و نسل‌های آینده را نیز در برگیرد".

بیابان‌زایی، همراه با تغییرات آب و هوا و از دست دادن تنوع زیستی، به عنوان بزرگترین چالش در سال ۱۹۹۲ در رابطه با توسعه پایدار، در همایش زمین در ریودوژانیرو مطرح شد.

تاسیس کنوانسیون مبارزه با بیابان زایی (UNCCD) در سال ۱۹۹۴ در سازمان ملل متحد، تنها منظر قانونی الزام آور برای پیوند محیط زیست و توسعه در شرایط بین المللی، نسبت به مدیریت پایدار زمین است. اعضای این کنوانسیون، برای حفظ و بازگرداندن بهره وری خاک و کاهش اثرات خشکسالی در مناطق خشک، مناطق نیمه خشک و خشک نیمه مرطوب که در آن، برخی از آسیب پذیرترین اکوسیستمها و مردم قرار دارند، با هم تلاش می کنند.

چه می توان کرد؟

- احیای جنگل و درخت.

برای جلوگیری از قطع درختان و تخریب پوشش گیاهی، شناخت ساختار اجتماعی و اقتصادی جوامع محلی، به ویژه جامعه‌ی روستایی مهم است. حل مشکل انرژی در این نواحی و کنترل مصرف منابع انرژی موجود و نیز توسعه منابع انرژی پاک، ارزان و تجدیدپذیر، به کاهش قطع درختان و پوشش گیاهی و کاهش روند بیابان زایی می انجامد.

- مدیریت آب: صرفه جویی در مصرف آب و استفاده مجدد از آب تصفیه شده، جمع آوری آب باران، آب شیرین کن، و یا استفاده مستقیم از آب دریا برای گیاهان نمک دوست.

در امور کشاورزی هر طرح و برنامه‌ای که برای بهبود کیفیت و کمیت آبیاری در جلوگیری از اسراف و اتلاف منابع آبی انجام شود، به طور غیر مستقیم راهکاری در جهت مهار بیابان زایی محسوب می شود.

- تثبیت خاک از طریق بادشکن‌ها (windbreaks) ، کمربند سبز ایمن، قلمستان‌های مقاوم در برابر باد غنی‌سازی خاک از طریق افزودن مواد آلی (ارگانیک) به خاک.

دو مساله مهم و اساسی برای کشاورزی در بیابان، کمبود آب و تبخیر شدید توسط آفتاب است و لازم است از کمترین فضای کشف، بیشترین و بهترین تولید حاصل شود که در این زمینه می‌توان استفاده از گلخانه و کشت گلخانه ای را توسعه داد.

- باززایی طبیعی مدیریت شده توسط کشاورزان (FMNR) از طریق هرس انتخابی درختان، رشد درختان بومی را میسر می‌سازد. بقایای درختان هرس شده را می‌توان به عنوان مالچ در مزارع استفاده کرد و بر همین اساس نفوذ آب در خاک را افزایش و تبخیر را کاهش می‌دهد.

دولت‌ها موظف هستند با اقداماتی از قبیل تغییرات سیستم‌های اجاره‌ی زمین، اصلاح الگوی رفتارهای محلی و فراهم کردن شرایط برای موسسات غیرانتفاعی که نقش مهمی در زمینه تدارک و آمادگی برای برنامه‌های اجرایی در مهار بیابان زایی دارند، در مسیر بیابان زدایی قدم‌های جدی بردارند.